

Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 7 maj 1933 kl. 5 e. m.

*Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8,
i anledning av väckt motion om utredning angående
frågan om åtgärder mot statsfientlig verksamhet.*

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 126, har herr *Trygger* m. fl. hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att med det snaraste utredning måtte verkställas angående frågan om åtgärder mot statsfientlig verksamhet, varvid särskild hänsyn borde tagas till frågan om åtgärder mot organisationer, som fullföljde mot Sveriges stats- och samhällsordning riktade syften.

Jämväl vid 1932 års riksdag påkallades åtgärder för ett effektivare bekämpande från samhällets sida av sådan verksamhet, som ytterst äsyftade att med olagliga medel omstörta vår författning och samhällsordning. I tvenne likalydande motioner, nr 1 i första kammaren av herr *Trygger* m. fl. och nr 1 i andra kammaren av herr *Lindman* m. fl., hemställdes sålunda, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för riksdagen av bestämmelser, som avsåge *dels* ett allmänt straffbeläggande av handlingar, innefattande förberedelse till högförräderibrott, *dels ock* ett inskridande mot andra former av statsfientlig verksamhet, som icke drabbades av gällande straffbestämmelser, men vilka innebure fara för att högförräderibrott kommes åstad; och borde vid utarbetandet av nämnda bestämmelser hänsyn jämväl tagas till frågan om åtgärder mot organisationer, som fullföljde mot Sveriges stats- och samhällsordning riktade syften.

Över dessa motioner avgav första lagutskottet utlåtande, nr 19, upptagande, bland annat, redogörelse för innehållet i gällande lagstiftning på hithörande områden såväl i Sverige som i vissa andra europeiska länder. Till denna redogörelse tillåter sig utskottet hänvisa.

Första lagutskottet anförde i sitt utlåtande huvudsakligen följande.

Det kunde enligt utskottets mening icke råda tvivel därom, att frågan om åtgärder mot högförrädisk verksamhet under senare tid erhållit en alltmera ökad aktualitet. Vid tiden för vår ännu gällande strafflags tillkomst — 1864 — hade man överhuvud knappast att räkna med någon

mera allmänt utbredd verksamhet med syften av detta slag, och den politiska utvecklingen i vårt land under det närmaste halvsekle fram till världskriget hade icke givit tillräcklig anledning att skärpa de i strafflagen meddelade bestämmelserna mot dylik verksamhet. De av världskriget följande djupgående politiska och sociala omvälvningarna hade bragt även dessa frågor i ett annat läge. Alltmera öppet framträdde meningsriktningar, vilka med olagliga medel ville bekämpa den nuvarande samhällsordningen, och alltmera tydligt framträdde faran för att dessa riktningar i kritiska situationer kunde komma att omfattas av stora delar av befolkningen. Utskottet ville med styrka betona angelägenheten därav, att man under sådana förhållanden och med exempel från andra länder för ögonen icke finge slå sig till ro med att i vårt land farligare angrepp mot samhällsordningen hittills icke företagits eller förlita sig på att det svenska folkets mentalitet under alla förhållanden skulle utgöra en garanti mot sådana angrepp.

Såge man från dessa utgångspunkter på de medel, som i straffrättsligt avseende för närvarande stode samhället till buds för bekämpande av högförrädisk verksamhet, syntes det utskottet uppenbart, att en utvidgning av desamma borde komma till stånd. Såsom i motionerna framhölles kunde metoderna härför i hög grad växla, och det vore icke möjligt att i strafflagen uppräknade alla tänkbara sådana metoder.

Utskottet delade även motionärernas uppfattning, att man i en strävan att bekämpa den högförrädiska verksamheten icke minst borde taga i sikte åtskillig verksamhet, som visserligen icke skulle kunna falla under ett allmänt straffbud för förberedelse till högförräderi, men som innebure en fara för att dylika brott i en framtid skulle komma till utförande. Därvid vore bland annat att tänka på den agitationsverksamhet, som på detta område bedreves. Önskvärt vore med hänsyn härtill att möjlighet förefunnnes att inskrida även mot mera förtäckta former av propaganda i revolutionärt syfte. Härvid framstode såsom ett önskemål att kunna inskrida mot den fara för staten, som själva förekomsten av statsfientliga organisationer kunde innebära. Ifrågavarande lagstiftningsåtgärder borde icke få göras beroende av en blivande allmän strafflagsrevision. Vad som i anmärkta hänseenden ansåges böra göras, borde göras utan dröjsmål.

Första lagutskottets utlåtande utmynnade i en hemställan, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för riksdagen av bestämmelser, som avsåge dels ett allmänt straffbeläggande av handlingar, som innefattade förberedelse till högförräderibrott, dels ock ett inskridande mot andra former av statsfientlig verksamhet, som icke drabbades av gällande straffbestämmelser, men vilka innebure fara för att högförräderibrott kunde komma till utförande; och borde vid utarbetandet av nämnda bestämmelser hänsyn jämväl tagas till frågan om åtgärder mot organisationer, öppna eller slutna, som fullföljde mot Sveriges stats- och samhällsordning riktade syften.

Vid första lagutskottets utlåtande voro fogade tvenne reservationer. I den ena, avgiven av herr Åkerman m. fl., yttrades, bl. a. följande.

Det erbjöde svårigheter att kriminalisera förberedelsehandlingar och motionärernas yrkande skulle leda till kriminalisering av politiska brott. Om ett ingripande genom lagstiftning måste ske mot den, som försökte uppnå sina syften med olagliga medel, vore det å andra sidan nödvändigt, att lagen begränsades på ett sådant sätt, att den icke i själva verket komme att medföra straff för en viss åskådning i stället för att straffa det använda tillvägagångssättet. Att med lagstiftningsåtgärder bekämpa vissa idéströmningar hade i alla tider visat sig fåfängt och måste alltjämt framstå såsom ur varje synpunkt synnerligen förkastligt. Vidare hänvisade reservanterna till en då pågående utredning om revision av strafflagen, varav förberedande utkast avseende fridsbrotten väntades föreligga under loppet av år 1932, och vilken utredning i denna del icke borde föregripas.

Det sålunda avsedda förberedande utkastet, rubricerat såsom "Brott mot politiska rättigheter", "Brott mot allmän ordning och frid" föreligger sedan januari månad innevarande år.

I den andra reservationen, avgiven av herrar *Larson* i Lerdala och *Olsson* i Rimforsa, anfördes bland annat, följande.

Den då ifrågasatta lagstiftningen torde i tillämpningen giva anledning till stor osäkerhet och ojämnhet och med den omfattning, vari straff enligt motionärerna skulle komma att införas, kunde det ej undvikas, att de ingripanden, vartill en sådan lagstiftning komme att giva anledning, lätt framträdde såsom ett undertryckande av viktiga medborgerliga rättigheter. Jämväl i detta fall torde som eljest gälla, att för samhället skadliga meningsriktningar i första hand borde bekämpas på övertygelsens väg. Förhållandena kunde dock utveckla sig i den riktning, att straffbeläggande av vissa handlingar, som företoges i statsfientligt syfte men nu vore straffria, kunde visa sig nödvändigt. För sådant fall antoges dock att regeringen icke skulle underlåta att vidtaga de åtgärder och framlägga de förslag, som kunde påkallas.

Första lagutskottets hemställan blev av riksdagens båda kamrar avslagen och hade därmed frågan för denna gång förfallit.

I vid 1932 års riksdag i båda kamrarna väckta likalydande motioner, I: 207 av herr *Möller* m. fl. och II: 318 av herr *Hansson* i Stockholm m. fl., hemställdes, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig utredning rörande förhindrandet av tillkomsten av väpnade privata sammanslutningar samt att förslag i ärendet, i den mån riksdagens medverkan vore påkallad, måtte snarast möjligt framläggas. Motionerna blevo av riksdagen bifallna.

I den i ämnet till Kungl. Maj:t avlätna skrivelserna anförde riksdagen bland annat:

"De händelser, som utspelats i vissa andra länder, visa vart det kan bära hän, om samhället inom sig tolererar förefintligheten av väpnade privata sammanslutningar med uppgift att på våldets väg ingripa uti samhällsfunktionerna, antingen detta nu sker under sken av att upprätthålla en bestående samhällsordning eller, enligt de agerandes egen upp-

4 *Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande Nr 8.*

fattning, för hävdandet av en mera befogad samhällsnytta än den av samhällsmakten auktoriserade. I ett demokratiskt samhälle äro tryck- och yttrandefrihet, förenings- och församlingsrätt, demonstrationsfrihet, medborgarrätt och dess utövande medel för hävdandet av enskildas eller meningsgruppers uppfattning ifråga om samhällsskicket. Ett våldsamt ingripande äventyrar en fredlig samhällsutveckling. — — Förändring av lagarna för medborgarnas sammanlevnad bör alltid ske på demokratiens väg. Den folkliga demokratin är den säkraste garantien för en lugn samhällsutveckling, som icke bör störas genom vålds-ingripande från privata väpnade medborgargrupper.”

Den i riksdagens skrivelse berörda frågan är för närvarande föremål för utredning.

Utskottet. Enligt vad ovan anförts har riksdagen tidigare varit inne på frågan om åtgärder mot statsfientlig verksamhet men därvid ansett sig böra intaga en avvaktande hållning. Från riksdagens majoritet har i sådant sammanhang uttryck givits åt den uppfattningen, att dylik verksamhet med största framgång kunde bekämpas på övertygelsens väg. En jämförelse mellan de sociala och kulturella värden, som den demokratiska stats- och rättsordningen tryggt åt vårt folk, samt motsvarande förhållanden i de länder, där folklig självstyrelse saknades, utfölle icke till vår nackdel. Att vädja till medborgarnas sunda omdöme borde följaktligen giva det resultat, att de krafter, som ville beträda den våldsamma omstörtningens väg, därigenom betvingades. Samtidigt har dock uttalats, att förhållandena kunde komma att utveckla sig därhän, att andra medel, exempelvis en vidgad lagstiftning, nödvändiggjordes för bekämpande av verksamhet i statsfientligt syfte.

Av flera skäl synes det utskottet som om tidpunkten nu vore inne att företaga en ingående och allsidig undersökning om åtgärder mot sådan verksamhet, som med våldsamma eller eljest olagliga medel avsåge att omstörta vår demokratiska stats- och rättsordning. Förekomsten inom vårt land av en statsfientlig propaganda, av tydliga våldstendenser hos vissa ytterlighetsriktningar samt av en benägenhet att tillägna sig diktatoriska tankegångar, har väckt oro inom vida kretsar av vårt folk. Det bör härvid icke förbises, att den ena ytterligheten lätt framkallar den andra samt att våld föder våld. Erfarenheterna från utlandet äro härutinnan övertygande. Det måste vara statsmakternas skyldighet att icke låta en utveckling fortgå, som hotar samhällslugnet samt sätter stats- och rättsordningen i fara. Med hänsyn härtill finner utskottet en allsidig utredning erforderlig, och synes denna utredning böra bedrivas med all möjlig skyndsamhet.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att första kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl.

Maj:t täcktes med det snaraste föranstalta om en för-
utsättningslös utredning angående åtgärder mot sådan
av sammanslutningar eller enskilda bedriven verksamhet,
som syftar till att med våld eller eljest på olaglig väg
omstörta eller förändra Sveriges stats- och rättsordning.

Stockholm den 5 maj 1933.

På utskottets vägnar:

RUBEN WAGNSSON.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: herrar *Wagnsson, Tamm, Olof Carlsson, Lundell, Sjödahl, Per Andersson, Velander och Bäckström.*
